

25.97x35.78	1/2	2	עמוד	כותרת	גלובס	05/2020	73138094-5
מוסד שמואל נאמן - למחקר מדיניות לאומית בטכניו - 85300							

ראיון "גלובס"

חדשות

מונאל טרכטנברג

הצלחה בריאותית, כישלון כלכלי: פרופ' מנואל טרכטנברג מסמן את "פרדוקס הקורונה"

הפוטנציאל לתסיסה חברתית גדול אבל ניהול המדיניות הכלכלית עמד בסימן כשל מתמשך • פרופ' מנואל טרכטנברג חרד לנתוני המאקרו, מריח מחאה חברתית נוספת ולמרות הכול הושב שעמדנו בכבוד בניהול הצד הבריאותי של המגפה • וגם, איך לדעתו צריך להמשיך מכאן / אורי פסובסקי, עמ' 2

מה שראינו זה רק הפרומו. זה לא מייצג במלוא העוצמה את המכה לכלכלה

התכווצות בתוצר, אבטלה גבוהה, סכנה של תסיסה חברתית, וממשלה של 34 שרים - שרובם לא החזיקו בתפקיד ניהולי • בראיון ל"גלובס" אומר פרופ' מנואל טרכטנברג כי למרות הצלחה בריאותית בהתמודדות עם הקורונה היה כשל טוטאלי בפן הכלכלי והניהולי, והוא חרד מהשאלה כיצד ינוהל המשבר בחודשים הקרובים / אורי פסובסקי

מדינת ישראל עמדה בכבוד בפן הבריאותי של משבר הקורונה, על אף הכשל הניהולי, אומר פרופ' מנואל טרכטנברג. אבל המבחן הגדול לפנינו, וצריך להבין את זה. הפוטנציאל לתסיסה חברתית הוא מאוד גדול, וההשלכות עלולות להיות קשות מאוד. זו שעת מבחן קשה - אבל אנחנו יכולים להתמודד עם זה. ואני מקווה שהפוליטיקה לא תכשיל את ההתמודדות הזאת.

במבט קדימה, טרכטנברג אומר בראיון ל"גלובס", אפשר לזהות אתגרים כבדים, ובהם העובדה שפגיעת המשבר לא מתחלקת באופן שווה. "כשאתה מסתכל על הנתונים, מי מובטל או מושבת היום? מי מיליון האיש האלה? השכר הממוצע שלהם נמוך ב-33% מהשכר הממוצע במשק. יש בהם יותר נשים ויותר צעירים. זה אומר את הכול. יש כאן פגיעה דיפרנציאלית. אם כולם מרגישים שהם נפגעו באותה מידה, אז אפשר לומר 'אוקיי', כולנו מהדקים את החגורה ועוברים את הסערה. אבל זה לא ככה". השבוע התפרסמו הנתונים הערכניים של הלמ"ס, שמתארים במספרים את עומק המיתון אליו נקלע המשק. בחישוב שנתי, התוצר התכווץ ברבעון הראשון ב-7.1%. "לצערי הרב התוצאות לרבעון השני יהיו יותר גרועות כמעט בוודאות", אומר טרכטנברג. "מכיוון שהמכה הגדולה של הסגר, ובכלל המצב הכלכלי, יבוא לידי ביטוי ברבעון השני. ברבעון הראשון תפסנו את מה שקרה במחצית השנייה של מרץ, אבל ברבעון השני יבוא לידי ביטוי אפריל, שהוא החודש הכי גרוע, ולפחות מחצית ממאי. כלומר מחצית מהרבעון השני הוא זה שסבל

מההשלכות החמורות של הסגר. ולכן מה שראינו זה פרומו. זה לא מייצג במלוא העוצמה את המכה לכלכלה". במקביל לנתוני הלמ"ס, בנק ישראל פירסם השבוע תחזית צמיחה מעודכנת, לפיה המשק יתכווץ בשנה כולה ב-4.5%. "הכל עניין של תחושות יותר מאשר של חישובים מדויקים, אבל אני חושב שהתחזית של בנק ישראל לשנה כולה אופטימית מדי", אומר טרכטנברג. "אני חושב שהתוצאה תהיה יותר גרועה, בסביבות 6%. כך או כך המספרים האלה מאוששים את מה שידענו. בצורה חסרת תקדים בהיסטוריה של מדינת ישראל, ב-2020 תיזכר כשנה שבה התוצר של המדינה צנח באחוזים ניכרים".

"מצד אחד מעט מתים, מצד שני ניהול כושל"

"פרדוקס הקורונה בישראל". זו הייתה כותרת ההרצאה שנשא טרכטנברג בכנס שנערך לפני כמה שבועות במכון הורביץ לניהול אסטרטגי בפקולטה לניהול ע"ש קולר באוניברסיטת תל אביב. הכנס עסק ב"היבטים אסטרטגיים בניהול משבר הקורונה והיום שאחרי", והפרדוקס אותו מזהה טרכטנברג גוגע בדיוק בנקודה הזאת: כשל ניהולי, שלצידו תוצאות בריאותיות טובות. והכשל הזה, הוא מסביר, צריך להטריד אותנו לאור מה שעוד בפתח. "כשאתה מסתכל על מספר המתים מקורונה, המספר מאוד נמוך וזה ללא ספק הצלחה. מצד שני הניהול של המערכת היה ניהול כושל ביותר". איך מיישבים את הסתירה? פרופ' טרכטנברג, מאוניברסיטת תל אביב ומוסד שמואל נאמן בטכניון, מציין שלושה גורמים.

"בהתחלה התקבלו החלטות טובות מאוד, בעיקר סגירת הכניסה לארץ בשלב מוקדם, והסגר ההדרגתי. שנית, העובדה שעם כל הביקורת יש אצלנו עדיין שכבה ממש טובה של פקידות בכירה. "הדבר השלישי הוא שגם מערכת הבריאות התגייסה מלמטה למעלה. אני מכיר את הרברים, ואת חלקם מקרוב. ההתארגנות שהייתה בתל השומר וגם באילולב היא מדהימה, וגם יוזמת הבריאות במכון ויצמן ובאוניברסיטת תל אביב. הייתה התגייסות מלמטה שבעצם מילאה את הוואקום. ולצידם ההתערבות והפעולה הנמרצת של מערכת הביטחון, ובעיקר של צה"ל. הם בעצם מתישחו לקחו פיקוד על הצד הניהולי, הקימו חמ"ל במכון גרטנר, ומי שניהל את זה זה הצבא, וגם המוסד היה מעורב".

מה היה הכשל הניהולי?

"למשבר יש מגוון אספקטים. בהתחלה, הדיכוי הבריאותי היה דומיננטי, ובצדק. וכאמור, התקבלו החלטות טובות בהתחלה, ואפילו טובות מאוד. אבל כבר

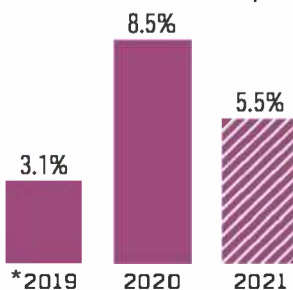

היו 'כאילו החלטות'. אמרו 80 מיליארד שקל. איזה 80 מיליארד שקל? על מה אתה מדבר בכלל? הרוב היה צריך להיות בצורה של הלוואות, בתנאים מועדפים. לא קרה כלום בהתחלה. מספר ההלוואות שניתנו היה אפסי. או המענקים לעצמאים: גילו רק אחרי חודש שבעצם המענק לא ניתן לעצמאים בעלי חברה שמשלמים לעצמם משכורת. אבל רוב העצמאים פועלים בצורה כזו. אתה אומר לעצמך, 'מה זה הדבר הזה? הסיוע הכלכלי אמנם משתפר, אבל תחשוב, זה לקח חודשיים. זה כשל ניהולי. 'אלמנה היה כשל ניהולי בתחום

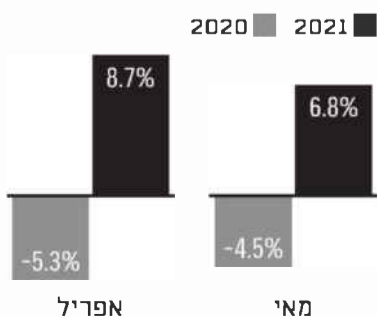
או התרחשה הפאשלה האדירה בפורים. זה כשל ניהולי. במקום לתת הוראה חד משמעית שאין התכנסויות והתקהלויות, נקודה, ניתן היתר למה שאחר כך הפך לבעיה מספר אחת: ההתפרצות במגור החרדי. יש מי שמאשים את החרדים. אני לא מאשים אותם, אלא את מי שאיפשר את זה. היה היתר מפורש. "דבר שני זה בתי האבות. מדי ערב הייתה בטלויזיה קריאה נואשת של משפחות שעמדו בחוץ ואמרו 'קורה פה משהו רע'. יום אחרי יום. לא עשו כלום. זה אחד הדברים שהכי מקפיצים אותי, כי ברור שאפשר היה להציל חיים בפעולה לא מסובכת, שזה לברוק ולבודד. אל בתי האבות הגיעו באיחור של משהו כמו שלושה שבועות". "דבר שלישי, התחום הכלכלי. מההתחלה ועד היום זה היה כשל טוטאלי. לא ניתן מענה. היו 'כאילו החלטות'. אמרו 80 מיליארד שקל. איזה 80 מיליארד שקל? על מה אתה מדבר בכלל? הרוב היה צריך להיות בצורה של הלוואות, בתנאים מועדפים. לא קרה כלום בהתחלה. מספר ההלוואות שניתנו היה אפסי. או המענקים לעצמאים: גילו רק אחרי חודש שבעצם המענק לא ניתן לעצמאים בעלי חברה שמשלמים לעצמם משכורת. אבל רוב העצמאים פועלים בצורה כזו. אתה אומר לעצמך, 'מה זה הדבר הזה? הסיוע הכלכלי אמנם משתפר, אבל תחשוב, זה לקח חודשיים. זה כשל ניהולי. 'אלמנה היה כשל ניהולי בתחום

2020 שנה אבודה

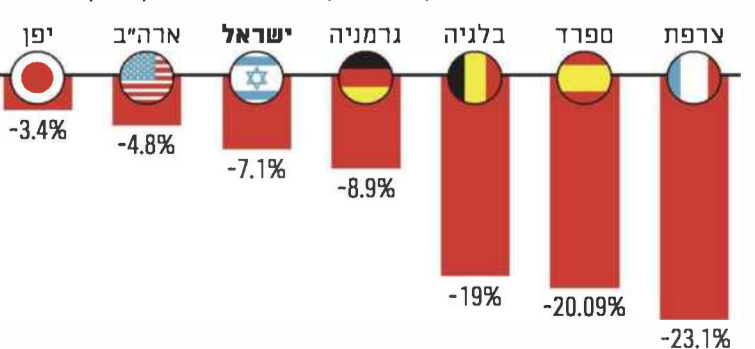
שיעור האבטלה לא יחזור לרמתו ערב המשבר גם בשנה הבאה תחזית האבטלה של בנק ישראל

תחזית הצמיחה השתנתה לרעה תחזיות השינוי בתמ"ג של בנק ישראל

הפגיעה בתוצר: פחות גרוע מגרמניה וצרפת שיעור השינוי בתמ"ג בחישוב שנתי ברבעון הראשון של שנת 2020, בנק ישראל

22.23x32.88	2/2	3	עמוד	גלובס - כותרת	05/2020	73138095-6
מוסד שמואל נאמן - למחקר מדיניות לאומית בטכניו - 85300						

"אנחנו צריכים להבין עד כמה הסיטואציה יוצאת דופן. אני רוצה להזכיר: מאז שנות ה־30 מעולם לא קרה שהתוצר הכלכלי של העולם כולו התכווץ בכמה אחוזים. יש התכווצות של הסחר הבינלאומי"

מנואל טרכטנברג

בן 69, פרופסור באוניברסיטת תל אביב ומוסד שמואל נאמן בטכניו • **עלה לישראל מארגנטינה בגיל 16** • את הדוקטורט בכלכלה כתב באוניברסיטת הרווארד • **הקים את המועצה הלאומית לכלכלה ועמד בראשה בשנים 2006-2009** • בעקבות המחאה החברתית ב־2011 עמד בראש **הוועדה לשינוי חברתי כלכלי**: ועדת טרכטנברג • כיהן חבר נכנס מטעם **המחנה הציוני** בכנסת ה־20 (2015-2017)

הכלכלי? מאוד פשוט. שר האוצר סיים את תפקידו וגמר עם זה לפני שנה. לא רק שהוא סיים את תפקידו באוצר, הוא סיים את תפקידו בפוליטיקה. עכשיו מה אתם רוצים מהבן ארם? אני לא מאשים אותו, אבל לא יכול להיות שהוא ימשיך לכהן בסיטואציה הזאת. "מערכת החינוך - חוזרת רק עכשיו, שזה חכמה גדולה, כי חוזרים באופן כללי. אבל איך לנהל את הסיפור? מהיום הראשון עד היום זה אחד התחומים שבהם הכי כשלנו. ושוב, מי היה שר החינוך? מינוי פוליטי ארצי חסר תחלת".

"אנחנו רק בהתחלה, שיהיה ברור. ואין ניהול"

"במבט קדימה", אומר טרכטנברג, "המשבר הופך בעיקרו למשבר כלכלי. ואנחנו רק בהתחלה, שיהיה ברור. ואין ניהול של זה. תראה מה שהולך להיות: יש 34 שרים שמחציתם מעולם לא היו בתפקיד של שר. רובם ככולם לא היו בתפקיד ניהולי. והם צריכים למנות את הצוות שלהם, ותוך כדי כך צריכים להעביר תקציב מדינה. ולא רק זה, הם צריכים להבין איך הגוף שנקרא ממשלה מתנהל. הרי זו ממשלה חסרת תקדים לא רק בגודלה אלא גם בהסכם הקואליציוני, בחוסר האמון המוחלט בין הצדדים. איך ינהל המשבר הכלכלי בחודשיים־שלושה הבאים? אני מסתכל על זה ואני חרד."

• **אבל הממשלה היא דבר נתון. זאת הממשלה שהושבעה.**
 "זאת הממשלה. אבל גם הממשלה הזאת יכולה להקים מנגנון ניהולי למשבר. הרי זה משבר מסוג אחר. צריך להקים שלד של מנגנון שיידע להתמודד עם גל שני או מעין גל שני. אני חושש מאוד שזה לא יקרה. בין היתר כי יש מי ש'נהנה' מהמצב הזה, וזה ראש הממשלה. כי כשיש פיזור של 34 שרים ואין מנגנון, או הכל בסופו של דבר עולה למעלה וזה נתון המון כוח לקורקור."
 • **גודל הממשלה הוא פשרה, תקלה, או שיש כאן באמת פיזור כוח שבעצם מרכז את הכוח בידי רה"מ?**
 "אני לא חושב שזה קרה בגלל זה. זו הייתה התגלגלות של הדברים. אבל יש לי ביקורת על התוצאה הסופית. זה לא ביקורת ימין או שמאל. נתניהו ראש הממשלה. בסדר, קיבלנו. הנוק

שנגרם כתוצאה מכך שאתה מתייחס לא רק למשרדים אלא גם לחלקים מתוך משרדים כאבני לגו שאתה מסדר, כשהעיקרון המסדר הוא פוליטי ולא התאמה לתפקיד ולא סינרגיה ולא כלום, אז התוצאה לא יכולה להיות טובה למדינת ישראל. ובתוך זה האופק של השרים הוא בקושי שנה חצי - אז אתה מבין, טוב לא יכול לצאת מזה. אז נכון, חסכנו לעצמנו בחירות רביעיות. אבל הברוך שנכנסו אליו במקום או במאחר יתפוצץ לנו בפרצוף."
 • **ויש את הסוגיה הנפרדת של מה המדיניות המואקרו כלכלית הנכונה.**
 "אנחנו צריכים להבין עד כמה הסיטואציה יוצאת דופן. אני רוצה להזכיר: מאז שנות ה־30 מעולם לא קרה שהתוצר הכלכלי של העולם כולו התכווץ בכמה אחוזים. אף אחד לא יודע בכמה זה יסתכם ב־2020, אבל זה יהיה לפחות 3%. יש התכווצות של הסחר הבינלאומי, בממדים מאוד משמעותיים. "אם עושים זום למדינת ישראל. זה סיטואציה שלא התמודדנו איתה מעולם. לא הייתה סיטואציה כזאת. כשהדברים כל כך יוצאי דופן זה לא שאתה יכול להישען על כלי מדיניות ירועים שאתה מפעיל באומץ, יותר או פחות."
 • **בישיבת הממשלה השבוע נגיד בנק ישראל אמיר ירון הדגיש את הצורך להוציא לפועל כמה שיותר מהר את תוכניות הסיוע הנוספות, גם אם הן לא מושלמות. זה מתקשר למסר שלך?**
 "לחלוטין כן. שמחתי שנגיד בנק ישראל אמר זאת. אנחנו עדיין עדים לקיפאון ביורוקרטי, באוצר בעיקר, שקשור בין היתר לחילופי גברי בהנהלת המשרד. יש פה גורמים

אובייקטיביים, זה לא עניין של חוסר רצון, אבל יש לכך השלכות. כל מה שקרה בזירה הפוליטית, שלא היתה ממשלה ואין תקציב, ורק עכשיו הקימו את הממשלה. כל זה בסוף בא לידי ביטוי, בין היתר, באותו קיפאון ביורוקרטי מול צורך רחוף לסייע ותמיכה, בעיקר לעצמאים ולעסקים הקטנים, שהם אלה שסובלים בעיקר. "השכירים סובלים, אבל מקבלים דמי אבטלה. ויש מגזרים שלמים, כל המגזר השלישי, שבכלל אין לו מענה. מדובר על עשרות אלפי עובדים שפוטרו או יצאו לחל"ת מהעמותות. וצריך להבין שפה הפגיעה כפולה כי העמותות האלה אמורות לתמוך בחלשים."
 • **דיברנו על ניהול. מה היית רוצה לראות את הממשלה עושה?**
 "צריך לעשות הבחנה ברורה בין שני חלקים שונים. תחשוב על חולה שמגיע במצב חמור, אני לא רוצה להגיד קריטי, לחדר מיון בית חולים. זה המצב של כלכלת ישראל כרגע. המשק חווה תאונת דרכים, הקורונה, ומביאים אותו לחדר מיון. מה עושים? בחדר מיון קודם כל מייצבים את המצב. קודם כל צריך שהאדם יחיה. זו פעולה מאוד שונה ממה שיבוא אחר כך, שזה דיאגנוזה יותר עמוקה, האם היו לו מחלות רקע או תהליך שיקום. אלה השלבים."
 "כרגע אנחנו בשלב של ייצוב מצב הפציינט, וזה לא נעשה בצורה מספקת. נעשו צעדים, בעיקר מול השכירים, לא נעשה מספיק מול העצמאים, ולא נעשה כלל לגבי המגזר השלישי."
 "בו בזמן צריך לתכנן את השלבים הבאים. מה עושים מול אבטלה, שלפי ההערכות תרד ל־10% בסוף השנה. מדובר על מסה. מה עושים מול זה? "מעבר לכך, לחשוב מהם מנועי הצמיחה החדשים של ישראל. צריך למחוק מהלקסיקון את הרעיון של לחזור למצב שהיינו בו. אתה לא מחזיר את המשק לשם. אין דרך לחזור לשם וזה לא רצוי. אתה מביא את המשק למקום אחר."
 טרכטנברג מוסיף עצה לשרים הכלכליים בממשלה החדשה. "לא להתפתות לכותרות בעיתון של מחר ביקור על מעשה ש'מטיב' עם סקטור כזה או אחר. הכותרת של היום שנכתת מחר. אבל התוצאות הכלכליות, שלפיהן הם יישפטו, יישארו. ולא להתפתות לחזור על טעויות, כמו המענק פר ילד, שנתניהו הכריז עליו לפני חודש וחצי, שלא עשה כהוא זה, כלום, כדי לטפל בבעיות המיידיות שהיו באותו מקום. תקציב המדינה הוא בהגדרה שמיכה קצרה מדי, ובסיטואציה הנוכחית השמיכה התקצרה עוד, צריך לשמור את התחמושת ולהשתמש בה בצורה מושכלת".